

Nieuwsbegrip vernieuwt: sterkere focus op inhoud

Vanaf dit schooljaar 2019-2020 voert Nieuwsbegrip een aantal aanpassingen door in de aanpak van het begrijpend leesonderwijs. De leesstrategieën blijven bewaard, maar er wordt meer nadruk gelegd op de inhoud van de teksten. Daarbij zorgen sleutelvragen en hulpvragen ervoor dat leerlingen zich een 'mentaal plaatje' van de tekst vormen. Het modelen door de leraar blijft een belangrijk ingrediënt in het leerproces.

Deze aanpassingen komen voort uit recente inzichten en onderzoeken uit de wetenschap. Hieronder zetten we de belangrijkste veranderingen in de Nieuwsbegriplessen op een (beknopt) rijtje. Een aantal zaken zult u herkennen, andere zijn nieuw. En mogelijk hebt u soms meer uitleg nodig. Daarom vindt u uitgebreide informatie in de algemene handleiding met theoretische verantwoording. We bevelen u warm aan om ze door te nemen.

Doelen begrijpend lezen: wat moeten leerlingen kunnen?

Er is veel geschreven over wat effectief is op het gebied van leren begrijpend lezen. Nieuwsbegrip past dit toe. Zo stimuleert Nieuwsbegrip de vaardigheid van leerlingen om teksten te begrijpen door te oefenen met actief lezen: de leerlingen denken tijdens het lezen na over wat ze al weten, leggen verbanden met hun voorkennis en met informatie die eerder in de tekst is genoemd, en ze monitoren hun leesbegrip door vragen te stellen tijdens het lezen en door onduidelijkheden op te helderen. Ze zijn in staat om verbanden te leggen en te begrijpen, inferenties te maken en ze kunnen de structuur van een tekst doorzien. Deze vaardigheden of strategieën passen ze toe tijdens het actief lezen. Na het lezen moeten de leerlingen in staat zijn om op enige wijze te verwoorden wat de belangrijkste informatie in de tekst is. Ze moeten ook kunnen doorzien op welke manier de schrijver de informatie heeft verwoord. Op die manier hebben ze een 'mentaal plaatje' opgebouwd van de tekstinhoud.

Sterke lezers zijn goede lezers met vaak een grote woordenschat. Hun leesvaardigheid zal zich verder ontwikkelen door over verschillende onderwerpen kennis op te doen en hun woordenschat nog verder uit te breiden. De uitdaging voor deze leerlingen ligt meestal in het lezen van teksten met een hoger leesniveau. Met behulp van sturende vragen kunnen zij (zelfstandig) komen tot een goed tekstbegrip. Voor zwakke lezers is het een grotere uitdaging om hun leesvaardigheid te ontwikkelen. Zij zijn gebaat bij instructie die erop gericht is om goed begrip van de tekst tot stand te brengen, zodat ook zij zich een adequaat mentaal plaatje kunnen vormen. Als leraar kunt u dit realiseren door onder andere te modelen, door leerlingen te onderwijzen in strategieën en vaardigheden die hen kunnen helpen, en door hen erop te wijzen wanneer ze die kunnen inzetten. Een bijkomende goede werkwijze is sleutelvragen en hulpvragen stellen. Voor de langere termijn is het zinvol om met (zwakkere) lezers veel aan woordenschat- en kennisvergroting te doen.

Uitgangspunten Nieuwsbegrip nieuwe stijl

Lessen Actief lezen en strategielessen

- Strategieën worden niet als doel maar als middel aangeboden. De focus in de lessen ligt op de inhoud van de tekst (het leesdoel), maar de leerlingen leren ook hoe ze een betere lezer kunnen worden (lesdoel).
- In de lessen moet de tijd vooral worden benut om leerlingen de tekst actief te laten lezen.
- Onder actief lezen verstaan we het lezen van de tekst in groepjes van drie, waarbij leerlingen onderling bespreken waar de tekst over gaat. Bij het actief lezen stimuleren we leerlingen om te voorspellen, onduidelijkheden op te helderen en zelf vragen te stellen ('Wat wil ik hierover zoal weten?', 'Wat betekent woord X?' ...).

Bij het lezen bespreken ze zogenaamde sleutelvragen. Die stimuleren leerlingen om verbanden te ontdekken en de tekst samen te vatten.

- Zwakke leerlingen doen dit onder begeleiding van de leraar. Sleutelvragen en hulpvragen zorgen ervoor dat deze leerlingen de tekst even goed kunnen begrijpen als de sterke lezers. De leraar biedt hierbij ondersteuning door onder andere te modelen.
- Om het samenwerken in groepjes van drie te structureren, wordt tijdens het groepwerk gewerkt met de techniek van exploratieve gesprekken. Dat is een gesprekstechniek die leerlingen beter doet samenwerken, redeneren en probleemoplossend denken. Daartoe moeten ze een aantal basisregels toepassen (meer info: zie de algemene handleiding).
- Het leerlingmateriaal bestaat uit een leestekst en drie opdrachten. Bij opdracht 1 krijgen de leerlingen uitleg over actief lezen en 'leren over lezen' (bijvoorbeeld over verbanden, signaalwoorden, tekststructuur). Ook bevat deze opdracht een werkblad waarop leerlingen per stukje van de tekst belangrijke informatie, onbekende woorden en eigen vragen kunnen noteren. Daarnaast worden op dat werkblad de antwoorden op de sleutelvragen genoteerd, die ook in deze opdracht zijn opgenomen. Opdracht 2 bestaat uit een sleutelschema of schrijfoopdracht, terwijl in opdracht 3 een andere tekstsoort of woordenschat centraal staat.
- Voor zwakke lezers kan er aandacht worden besteed aan een relevante strategie, op het moment dat dat nodig is. Daartoe bieden we u een instructiepresentatie aan voor gebruik in de klas.
- In de lessen van niveau A maken de leerlingen kennis met de strategieën. Dit wordt als volgt opgebouwd: in de blokken 1, 2 en 3 worden de strategieën aangeleerd tijdens de lessen Actief lezen. In elke les staat één strategie centraal. Per blok komen er twee strategieën aan bod. Vanaf blok 4 komen de strategieën geïntegreerd aan bod.
- Met behulp van de strategielessen kunnen leerlingen de strategieën inoefenen wanneer dit wenselijk is. Dit kan bijvoorbeeld aan het begin van het schooljaar of na een toetsmoment, zeker wanneer blijkt dat veel leerlingen nog moeite hebben met een bepaalde strategie. Er zijn strategielessen op niveau A en B. Voor leerlingen van niveau C kunnen de strategielessen van niveau B worden gebruikt.
- Bij de lessen kunnen leerlingen naar behoefte gebruik maken van de woordhulp en de hulpbladen per strategie. Deze worden in de loop van het schooljaar uitgebreid met per strategie de belangrijkste aspecten.
- Bij iedere les is de digibordtool Voorspellen beschikbaar. De overige digibordtools worden aangeboden wanneer ze relevant zijn voor de opdrachten.

Alternatieve lessen

In elk blok (vanaf blok 2) krijgt de derde les een alternatieve invulling waarmee leerlingen worden uitgedaagd om met begrijpend lezen te oefenen, steeds met een actuele invulling. Nieuwsbegrip heeft hiervoor verschillende scenario's ontwikkeld. Er wordt een keuze gemaakt uit:

- Script schrijven
- Kernbegrippen clusteren
- Eigen leesgedrag
- Nieuws op een placemat
- Ander perspectief nemen
- Reconstrueren

Hier worden in de loop der tijd nog meer scenario's aan toegevoegd.

Bloklessen

De blokles is een evaluatiemoment. De leerlingen maken in deze les een toets waarmee u als leraar inzicht krijgt in hun vorderingen. Verder is er in de bloklessen ruimte voor reflectie: leerlingen denken na over hun eigen ontwikkeling in begrijpend lezen en brengen die onder woorden.

Jaaroverzicht lessen

Voor de lessen ziet een jaar er dus als volgt uit:

	Week 1	Week 2	Week 3	Week 4	Week 5	Week 6
Blok 1	Actief lezen	Actief lezen	Actief lezen	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 2	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 3	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 4	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 5	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 6	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 7	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles

Indeling in groepen en werkwijze

De indeling in groepen (binnenklasdifferentiatie) is niet gewijzigd ten opzichte van eerdere richtlijnen. Er wordt gewerkt met drie of twee (startversie) groepen:

Groep I: krijgt instructie en verlengde instructie;

Groep II: krijgt instructie van de leraar en werkt vervolgens zelfstandig in groepjes van drie;

Groep III: gaat na de introductie zelfstandig aan de slag in groepen.

Relevante literatuur voor uitgangspunten en opzet van Nieuwsbegrip

Begrijpend lezen is zo complex dat er niet één enkel wetenschappelijk onderzoek aan te wijzen is waaruit we kunnen afleiden: zo moet onderwijs in begrijpend lezen eruit zien en niet anders. De praktijk is dat allerlei onderzoeken naar leesonderwijs iets uitzoeken en vinden, en dat op basis daarvan langzaam ideeën en inzichten ontstaan. Die ideeën en inzichten kunnen bovendien na nieuw onderzoek weer wijzigen. Toch springen enkele studies eruit. Deze bijvoorbeeld:

- **Rethinking Reading Comprehension Instruction: A Comparison of Instruction for Strategies and Content Approaches** door Margaret G. McKeown, Isabel L. Beck and Ronette G.K. Blake (2009)

In dit onderzoek werden drie groepen leerlingen met elkaar vergeleken. Ze kregen leesonderwijs volgens een inhoudelijke aanpak, of een aanpak met strategieën of zaten in een controlegroep. Op een leesvaardigheidstoets scoorden ze alle drie gelijk, maar de leerlingen die de inhoudelijke aanpak volgden, konden de tekst beter navertellen, deden het beter op een transfertaak en gaven langere en kwalitatief betere antwoorden bij het bespreken van de tekstinhoud. Conclusie van de onderzoekers: een inhoudelijke aanpak stelt leerlingen beter in staat een 'mentaal plaatje' van de tekst te maken, omdat de leerlingen focussen op de hoofdzaken en op verbanden binnen de tekst.

- **Supporting Reading Comprehension Development, From Research to Practice** door Jane Oakhill and Kate Cain (2016)

Dit is een overzichtsartikel waarin resultaten uit verschillende onderzoeken op een rij worden gezet.

De auteurs concluderen onder andere: 'Het onderwijzen en aanmoedigen van kinderen om na te denken over de inhoud van de tekst en hun begrip van die inhoud, en zich bewust te zijn van de adequaatheid van hun begrip, lijkt een essentiële stap. (...) Verder blijkt uit ons overzicht dat begrijpend lezen succesvol ondersteund wordt door een discussie over de tekst, en niet door alleen te lezen.'

- **The use of brief instruction in reading comprehension strategies** door Daniel Willingham (2006).

Op basis van onderzoek betoogt Willingham dat het aanleren van leesstrategieën niet veel tijd hoeft te kosten. Er is wel wat aan te merken op het onderzoek dat hij citeert, maar hij maakt aannemelijk dat strategieën leren toepassen slechts een van de onderdelen is van goed leesonderwijs.

- **Onderwijs in begrijpend lezen** door Cor Aarnoutse (2017)

Aarnoutse bespreekt onderzoek dat uitgevoerd is naar leesonderwijs met strategieën, inhoudsgericht leesonderwijs en leesonderwijs gekoppeld aan vakinhoud. Hij besluit dat de volgende zaken in deze onderzoeken belangrijk bleken: gesprek en discussie (is in alle aanpakken effectief), aandacht voor de inhoud, flexibel gebruik van een beperkt aantal strategieën, en de nadrukkelijke opbouw van een coherente tekstbasis (wat in strategisch leesonderwijs niet goed mogelijk is).

Waaraan moet leesonderwijs volgens Aarnoutse aan voldoen?

- Veel interactie tussen leraar en leerlingen, tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en tekst.
- Schriftelijk werk zoveel mogelijk beperken, vooral bij gemiddelde en zwakke lezers.
- Inhoudelijk interessante teksten aanbieden, niet te makkelijk en niet te moeilijk en niet te kort. Maar besteed ook weer niet te uitgebreid aandacht aan de inhoud, want het gaat om oefenen in begrijpend lezen.
- Zes of zeven strategieën aanleren via *gradual release of responsibility* (de leerlingen oefenen de strategieën steeds zelfstandig en uiteindelijk zonder de hulp van de leraar).
- Toepassen van de begrijpendleesaanpak op zaakvakteksten.

Bronvermeldingen

Aarnoutse, C.A.J (2017). Onderwijs in begrijpend lezen. *Orthopedagogiek, Onderzoek en Praktijk* 56 (11-12, 269-291

McKeown, M.G, Beck, I.L, en Blake, R.G.K. Blake. (2009). Rethinking Reading Comprehension Instruction: A Comparison of Instruction for Strategies and Content Approaches *Reading Research Quarterly, Vol. 44, No. 3 (July/August/September 2009)*, pp. 218-253

Oakhill J. & Cain, K. (2016). Supporting Reading Comprehension Development, From Research to Practice. *Perspectives on Language and Literacy Spring 2016*. The International Dyslexia Association

Willingham, Daniel T (2006). The use of brief instruction in reading comprehension strategies. *American Educator Winter 2006/07*. American Federation of Teachers